

Crkva, Vatikanski ugovori

Predsjednica GLAS-a Anka Mrak-Taritaš objasnila mi je u našoj malo opsežnijoj mail komunikaciji, u nedjelju popodne, 29. travnja, zašto je njezina stranka ovih dana (sasvim precizno: 20. travnja 2018.) pokrenula raspravu u hrvatskom parlamentu - kako se to točno kaže u nazivu/definiciji Prijedloga Zaključka njezine stranke - "o pokretanju postupka pregovora o izmjenama Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske". Drugim riječima - inicijativu o reviziji Vatikanskih ugovora.

- Cilj ove naše inicijative - rekla mi je, u ime stranke GLAS, Mrak-Taritaš - jest otvoriti ozbiljnu raspravu 20 godina nakon donošenja posljednjeg od četiri ugovora između Republike Hrvatske i Svete Stolice (riječ je, kao što je poznato, o ugovorima potpisanim tijekom 1997. i 1998. - op. aut.). GLAS kao stranka je pitanje revizije Ugovora unio u svoju programsku platformu na osnivačkoj skupštini u srpnju 2017., a samo dva mjeseca kasnije obratili smo se i papinskom nunciju (od 1. srpnja 2017. apostolski je nuncij u RH Giuseppe Pinto - op. aut.), kako bi u izravnoj komunikaciji objasnili razloge i suštinu same inicijative, što, nažalost, nije naišlo na razumijevanje druge strane.

Anka Mrak-Taritaš nadalje kaže:

- Kako bi sama naša inicijativa bila suvisla i argumentirana, obzirom da se o reviziji Vatikanskih ugovora dosad govorilo na razini političke parole, uputili smo četiri upita Vladi RH kako bismo pribavili sve financijske izdatke koje država ima prema Katoličkoj crkvi, temeljem četiri ugovora sa Svetom Stolicom. Iz odgovora Vlade mogao se samo djelomično rekonstruirati ukupan iznos koji se na godišnjoj razini izdvaja za potrebe Katoličke crkve, jer neke podatke nema ni sama Vlada. Osim toga, važno je naglasiti da osim četiri tzv. Vatikanska ugovora postoji i niz ugovora između Vlade i Hrvatske biskupske konferencije, koji se temelje na Vatikanskim ugovorima, a od kojih je objavljen samo jedan ugovor, i to Ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama.

U obrazloženju Prijedloga Zaključka stranke GLAS od 20. travnja o.g., da podsjetim, navodi se da "RH godišnje izdvaja gotovo 900 milijuna kuna za potreba Katoličke crkve, ne temelju odredbi ugovora sa Svetom Stolicom te, s njima povezanih, ugovora s HBK.". To je, ističe se u nastavku teksta, "više nego što su 2016. godine iznosili proračuni Ministarstva vanjskih i europskih poslova i Ministarstva turizma zajedno."

Dvije su stavke pritom najveće - kako se, vrlo precizno, navodi u dokumentu (Prijedlogu Zaključka) GLAS-a: najmanje 300 milijuna kuna izdvaja se, godišnje, za plaće vjeroučitelja u javnim osnovnim i srednjim školama, dok se 355 milijuna kuna svake godine iz državnog proračuna izdvaja "na temelju Ugovorom određenog iznosa". U tu drugu stavku ili kategoriju ulaze, među ostalim, i plaće svećenika Katoličke crkve u Hrvatskoj, u pojedinim biskupijama (ali samo dijecezanskih, tj. biskupijskih svećenika, ali ne i redovnika i redovnica).

- Cilj ove inicijative GLAS-a - posebno mi je u našem razgovoru istaknula predsjednica GLAS-a Anka Mrak-Taritaš - jest zaštita ustavnopravnih vrednota jednakosti svih pred zakonom i sekularnosti države, kao i smanjenje proračunskog opterećenja koje je, obzirom na promijenjene okolnosti od 1998. godine, postalo preveliko za državu financijskih kapaciteta poput Hrvatske.

Na moje pitanje: "Imate li kakvih saznanja kolika je ukupna vrijednost imovine koju hrvatska država treba vratiti Katoličkoj Crkvi" (riječ je o imovini oduzetoj, odnosno otetoj u razdoblju komunizma/socijalizma u SFRJ, 1945.-1990.) - pritom sam Mrak-Taritaš otkrio da imam neke informacije (ili poluinformacije) da je ta imovina vrijedna oko 3 milijarde kuna, od čega do danas nije vraćeno ni 5 posto - Mrak-Taritaš je odgovorila:

- Do te razine saznanja, nažalost, još nismo došli, jer ni sama Vlada to ne zna, a brojka od 3 milijarde može se čuti kao neslužbeni iznos (ja sam do nje došao od jednoga mog sugovornika iz crkvenih redova - op. aut.). Povrat crkvene imovine proizlazi iz Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima, ali njime nisu definirani rokovi u kojima ta imovina treba biti vraćena, koji je to iznos, kao ni način na koji treba biti vraćena. Naša inicijativa upravo je bila usmjerena na otvaranje rasprave i demistificiranja tzv. Vatikanskih ugovora, koji su u mnogim

stvarima obavijeni velom tajne i građani većinom nisu upoznati sa svim odredbama, posebno onim financijskim.

Na moje potpitanje kako se uopće moglo dogoditi da hrvatski biskupi u svih proteklih 20 godina - od 1997./1998. pa sve do danas - još nisu izračunali ukupnu vrijednost imovine koju Katolička crkva u Hrvatskoj potražuje od hrvatske države (tj. koju je država u komunizmu/socijalizmu otela od Crkve i koju je sada, po Vatikanskim ugovorima, dužna vratiti), Mrak-Taritaš dala mi je ovakav odgovor:

- Mi ne znamo zašto biskupi to nisu učinili, ali to otvara sumnju da se radi o manipulaciji podacima, tj. da se državu može od strane biskupa jedan duži ili neograničeni vremenski period držati ucijenjenom.

Predsjednicu GLAS-a Anku Mrak-Taritaš upitao sam i zašto Mješovita povjerenstva (ugovorena po Vatikanskim ugovorima; u ta povjerenstva ulazi po jednak broj članova, tj. predstavnika Katoličke crkve i hrvatske države, tj. hrvatske Vlade) sve do danas po tom pitanju nisu učinila baš ništa, pa se čak nisu redovito ni sastajala, na što mi je ona odgovorila:

- Vjerojatno zato što to nikome nije bilo u interesu, ni vladama, a posebno Crkvi. Svima je očito odgovarao lov u mutnom. HDZ-ove vlade koje su upravljale Hrvatskom veći dio tog vremena bile su u simbiozi s Katoličkom crkvom, da ne kažem divljem braku, a vlade lijevog centra nisu se usudile čačkati te teme zbog straha od političkih poruka s oltara uoči svakih izbora. Svi dobro znamo da predizborna šutnja u nedjelju vrijedi za sve političare, ali ne i za Crkvu.

Anki Mrak-Taritaš sam na kraju postavio i pitanje je li inicijativa GLAS-a možda u kakvoj korelaciji s diplomatskom inicijativom premijera Plenkovića, oko njegova najavljenog diplomatskog "prodora" u Vatikan, tj. do pape Franje, čak i mimo nuncija (o čemu je nedavno pisao jedan zagrebački tjednik) - na što mi je ona dala ovakav odgovor:

- Za tobožnju inicijativu premijera Plenkovića čuli smo iz medija. Međutim, ne bi me čudilo da u toj priči ima istine, obzirom da se Crkva po prvi put miješala izravno u odnose unutar samog HDZ-a (ovo je očita aluzija na aktualne polemike između Crkve i HDZ-a oko pitanja ratificiranja Instanbulske konvencije - op. aut.), i sad je HDZ po prvi put okusio na svojoj koži što znači uplitanje Crkve u politiku. Mnogima od njih se to očito nije dopalo.

Toliko od predsjednice GLAS-a Anke Mrak-Taritaš, začetnice inicijative, u Hrvatskom saboru, da se Vlada RH zaduži da pokrene postupak pregovora oko izmjene, tj. revizije Vatikanskih ugovora.

A sada čujmo i drugu stranu - ali (zasad, tj. u ovome dijelu teksta) ne Crkvu nego nekog na vlasti, tj. iz redova Vlade RH, i to upravo onoga najpozvanijega i najkvalificiranijega da javno govori o ovim pitanjima: ministra državne imovine dr. Gorana Marića.

On mi se o prijedlogu/inicijativi Anke Mrak-Taritaš i njezine stranke ovako izjasnio, u našem nedavnom razgovoru:

- Vatikanskim ugovorima regulirani su odnosi RH i Vatikana, a mogu se raskinuti samo ako su se bitno izmijenile okolnosti u odnosu na one koje su postojale u vrijeme sklapanja Ugovora. Budući da nije došlo do takvih promjena okolnosti, pojedinačni zahtjevi za izmjenama ili raskidom su neozbiljni i neutemeljeni. To je najobičnije, najprizemnije politikanstvo!

Ministar Goran Marić je, dakle, inicijativu Anke Mrak-Taritaš bez ikakva ustručavanja okvalificirao čistim politikanstvom. Ministar Marić nastavlja:

- Vatikanskim ugovorima regulirano je i pitanje povrata oduzete imovine Katoličkoj crkvi. Za imovinu koju nije moguće vratiti u naravi, ugovorena je nadležnost Mješovitog povjerenstva sastavljenog od jednakog broja predstavnika Katoličke Crkve i Vlade RH. To Povjerenstvo ima ovlast i obvezu određivati popis imovine koju RH treba vratiti u zamjenu za oteto. Nažalost, to je Povjerenstvo već godinama nedjelotvorno i gotovo disfunkcionalno. Ministarstvo državne imovine nema podataka o ukupnom broju pravomoćnih rješenja o povratu u korist Crkve, a u većini rješenja koja imamo određeno je da će oblik naknade utvrditi Mješovito povjerenstvo. A ono se rijetko sastaje, a i kad se sastane, ne donosi odluke niti utvrđuje popis nekretnina koje bi se trebale vratiti...

Ministar Goran Marić pritom posebno ističe:

- Vlada RH ponekad na zahtjev pojedinih biskupija daruje im određene nekretnine u vlasništvu RH, a čija vrijednost se uračunava u naknadu za oduzeta dobra koja nije moguće vratiti Katoličkoj crkvi; i to sve sukladno Ugovoru o gospodarskim pitanjima (ratificiranom 4. prosinca 1998. - op. aut.). Ovdje treba biti načistu s time da je Katolička crkva tijekom jugoslavenske komunističke vladavine ostala bez imovine koju je stoljećima stjecala. Teško je procijeniti njezinu vrijednost, jer je riječ o iznimno

vrijednoj imovini kao što su najvrednije šume u Slavoniji, najplodnija zemlja, ili pak nekretnine specifičnih vrijednosti (škole, bolnice itd.).

Na kraju našeg razgovora, ministar Marić je zaključio:

- Povijesni odnosi između RH i Svete Stolice, važnost Katoličke Crkve za hrvatski narod, kao i povijesne nepravde u vrijeme komunizma, zdravom logikom upućuju na zaključak da nema utemeljenja za reviziju ili raskid Ugovora dviju suverenih država. Ako nešto treba mijenjati, onda je to ponajprije način rada Mješovitog povjerenstva!

Eto, od predstavnice oporbe u hrvatskom parlamentu Anke Mrak-Taritaš dobio sam jedno, a od člana Vlade RH, ministra državne imovine Gorana Marića, sasvim drugo tumačenje o jednoj te istoj stvari.

Znamo da je GLAS po političko-vrijednosnoj orijentaciji lijevo-liberalna stranka (nastala, 2017., nakon raskola u Hrvatskoj narodnoj stranci) te da je Anka Mrak-Taritaš ateist (kao što je ateist i dr. Vesna Pusić, također jedna od liderica GLAS-a).

S druge strane, ministar Goran Marić je deklarirani Hrvat-katolik - štoviše, jedan od najeksplicitnijih katolika u političkom establišmentu RH. I već tu dolazimo do jednoga od najkontroverznijih momenata u cijeloj ovoj priči, a to su svjetonazorska opredjeljenja protagonista koji tu priču grade i sačinjavaju. Govorimo o novcu, a u isto vrijeme govorimo - tj. na to smo prisiljeni govoriti - i o svjetonazorskoj orijentaciji bitnih aktera hrvatske politika i sveukupne hrvatske javnosti i hrvatskog društva.

Razgovarao sam ovih dana i s nekim bitnim članovima i predstavnicima Katoličke crkve u Hrvatskoj (i to onima za koje smatram da su objektivni i nepristrasni te kritički orijentirani prema svim pojavama u hrvatskom društvu, pa tako i pojavama u samoj Crkvi).

Nitko mi za Anku Mrak Taritaš nije rekao da je glupa ili nesposobna, ili da govori i nastupa bez veze, ali da joj vjerodostojnost umanjuje to što je "zadrti ateist" - ma što ta kvalifikacija značila (a nije teško zamisliti što). "Mrak-Taritaš je inteligentna, vrijedna društvena radnica", rekao mi je jedan svećenik, "ali je previše ideologizirana."

A tu postoje i neke špekulacije ili tumačenja (ili nagađanja, svejedno) koja dolaze iz tzv. političkih kuloara. Tvrdi se da je Anka Mrak-Taritaš projekt jedne šire lijevo-liberalne skupine u hrvatskom društvu i politici (tu se spominju i neki lijevo orijentirani profesori s Filozofskog fakulteta u Zagrebu) koja želi preuzeti inicijativu (ili liderstvo) na tzv. lijevo-liberalnom dijelu spektra hrvatske političke scene - i to inicijativu u odnosu na SDP koji je, kao što vidimo, u velikoj defanzivi i problemima, pa i svojevrsnome raspadanju.

To ne znači da Anka Mrak-Taritaš ne može biti i sama svoj vlastiti projekt: na zadnjim dvama parlamentarnim izborima, 2016. i prije toga, takoreći je svojim vlastitim snagama uspjela ostvariti ulazak u Hrvatski sabor, i to ponajprije zahvaljujući preferencijalnim glasovima. "Ona zna sama voditi kampanju", tvrdi moj sugovornik, jedan svećenik, "a ovo što sada radi u funkciji je budućih izbora za Europski parlament, u proljeće 2019., na kojima bi se ona mogla kandidirati. Zbog slabljenja SDP-a, ljevica je u ovome trenutku rasturena, a EU-izbori su na pragu. I to je velika šansa za Mrak-Taritaš. Ona sada ide istim sistemom kao i prije, na parlamentarnim izborima, ali ovaj put mnogo više ističe nacionalne teme. To je inicijativa šire hrvatske ljevice, a znamo tko su joj mentori. Sama ta ideja - da Mrak-Taritaš preuzme inicijativu od SDP-a na ljevici - začeta je od, po meni, neshvatljivog osjećaja pobjede zbog nedavne ratifikacije Istanbulske konvencije. Ljevičari misle da je ratifikacijom Istanbulske konvencije oslabljena osovina Crkva - HDZ, i sada će svi pokušati profitirati od tog 'sukoba!'"

Dao sam svojim sugovornicima iz redova Katoličke crkve da pažljivo pročitaju tekst prijedloga stranke Mrak-Taritaš, GLAS, o inicijativi za reviziju Vatikanskih ugovora. Svi su se suglasili da je tekst suvisao, da u njemu ima logike, ali da je upitan motiv zašto to Anka Mrak-Taritaš, odnosno njezina stranka GLAS, radi.

Najmanje dva mjesta u dokumentu/Prijedlogu GLAS-a upućuju na zaključak da je Anka Mrak-Taritaš, zajedno sa svojim suradnicima, istomišljenicima i savjetnicima (i mogućim mentorima), dobro razmislila prije nego što je taj tekst, odnosno Prijedlog, napisala.

Prvo, ona je u potpunosti svjesna enormnog iznosa vrijednosti imovine koji je hrvatska država dužna vratiti Crkvi, u zamjenu za oteto u bivšem sustavu. Samo što nije napisala da bi hrvatski biskupi - ili netko drugi u njihovo ime - mogli ovršiti hrvatsku državu, i to kad trepneš okom, samo kad bi to kome od njih palo na pamet. Ovako je napisala, u Prijedlogu Zaključka: "Teoretski, takav ugovor (o

gospodarskim pitanjima, u sklopu Vatikanskih ugovora) mogao bi Republici Hrvatskoj stvoriti materijalne i financijske obveze neograničenog iznosa i neograničenog vremena trajanja, što se protivi i zdravom razumu i načelima pri sklapanju ugovora."

A drugo, predložila je - u samome tekstu Prijedloga Zaključka - i neke alternativne modele financiranja Katoličke crkve u Hrvatskoj, u zamjenu za ovaj postojeći, propisan Vatikanskim ugovorom iz 1998. Ovako je navela: "Modeli financiranja koji nam mogu biti uzor su njemački (crkveni porez za one koji se deklariraju kao vjernici), talijanski ili španjolski (0,8, odnosno 0,52 posto poreza na dohodak građani izdvajaju ili za Crkvu ili za humanitarne organizacije) ili pak francuski i nizozemski (dobrovoljno financiranje)..."

Međutim, ima u njezinu dokumentu jedna rečenica koja na sve ovo baca jedno sasvim drukčije svjetlo i (raz)otkriva moguće prave motive Anke Mrak-Taritaš i stranke GLAS. To je rečenica: "Katolička crkva je aktivan i politički snažno svrstan sudionik tih i takvih, isključivih rasprava koje razaraju tkivo hrvatskog društva."

Ovom ideološki sročenom rečenicom Mrak-Taritaš kao da želi poručiti Crkvi: vi ste politički zločesti prema nama i čitavom društvu, e sad ćemo vi vas malo klepnuti po prstima, oduzet ćemo vam novce, pa ćete se valjda opametiti! Drugim riječima, to je čak svojevrsna prijetnja Crkvi: budete li (i dalje) politički angažirani, tj. na strani HDZ-a ili desnice, ostavit ćemo vas bez sredstava, pa da vidimo kako ćete onda i hoćete li se i tada ponašati kao što se ponašate sada, dok ste puni love!

Naravno, (i) ovo je potpuno legitiman način političke borbe u hrvatskoj političkoj areni, ali teško je zamisliti da to može biti pravi ili najbolji put u (zamišljenom, tj. pretpostavljenom) iznimno složenom i delikatnom postupku revizije Ugovora - i to međunarodnih ugovora - između dvije suverene države, Republike Hrvatske i Vatikana.

- Inicijativa GLAS-a je politički/politikantski obojena - rekao mi jedan moj sugovornik, blizak Crkvi - i ona zasigurno neće proći u hrvatskom parlamentu. Ova parlamentarna većina, kakva je sada, to neće podržati, i to će se opet dignuti na razinu svjetonazorskih sukobljavanja i oštre konfrontacije, i to još više nego što je dosad bilo. Ali da treba mirno sjesti i razgovarati - da. Postoji cijeli niz razloga da crkveni i politički predstavnici razgovaraju o provedbi Vatikanskih ugovora, ta od njihova je potpisivanja prošlo punih 20 godina! To trebaju prvo biskupi riješiti među sobom, a onda sa svojim zajedničkim, usuglašenim stavom izići pred predstavnike političke vlasti, tj. pred državu. Ali o tome treba razgovarati hladne glave, tek tada to ima smisla. Hladne glave i u dobroj vjeri - pa da se vidi i preispita jesu li svi elementi u tim Ugovorima dobro pogođeni. Ovo kako to zamišlja Mrak-Taritaš nije najsretniji način, ali bi nam dobar putokaz svakako mogla biti Italija, koja je mirno i u tišini revidirala - još 1980-ih - svoje "Vatikanske ugovore", i gdje su, kako vidimo, svi zadovoljni, i gdje to sada funkcionira...

Na ovome bih mjestu uvrstio - radi šireg uvida u bit problema - nekoliko malo ekskluzivnijih (insajderskih) informacija do kojih sam, proteklih dana, došao iz crkvenih redova.

Prvo, zašto je hrvatska država uopće pristala, u drugoj polovici 1990-ih, na Vatikanske ugovore (pregovarač sa strane Katoličke crkve u Hrvatskoj bio je kardinal Bozanić)? "To je bilo nužno", rekao mi je jedan sugovornik/svećenik, "zbog ogromnih nekretnina koje država koristi, a pripadaju Crkvi, ali i zbog ogromne društvene važnosti kulturnih, humanitarnih, odgojnih i brojnih drugih crkvenih projekata."

O nekim spornim nekretninama (koje su svojedobno otete Crkvi, a neke od kojih su kasnije vraćene Crkvi, ali u jako lošem stanju) puno je govorila s. Miroslava Bradica, savjetnica vrhovne glavarice Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga, u svom nastupu za *Jutarnji list* prije nekoliko godina, spominjući objekte u Varšavskoj 17, Gundulićevoj 12, Pedagošku akademiju, bolnicu u Vinogradskoj itd.

Što se vjeronaka tiče, dio svećenika - tada, u vrijeme sklapanja Vatikanskih ugovora - nije bio *a priori* za to da se vjeronauk predaje u javnim školama (jer je to, po njima, dugoročno loše i kontraproduktivno za Crkvu), "ali predsjednik Tuđman je obećao kardinalu Kuhariću da će uvesti vjeronauk u škole" - a Kuharić je nakon "toga bio zabrinut kako odjednom pokriti tolike potrebe za vjeroučiteljima i kako će sve to biti organizirano".

Sve do sklapanja Vatikanskih ugovora, 1997-1998., svećenici nisu imali plaću, njima su (tj. onima koji su bili dobri župnici) vjernici davali koliko im treba. "Jer, znali su da ne dobivaju plaću, da rade kao apostoli, iz srca, i narod ih je volio..." Sada svaki svećenik dobiva redovitu plaću (red veličine oko 6000 kuna mjesečno) ali to se odnosi samo na dijecezanske (biskupijske) svećenike, dok ostali ne

dobivaju apsolutno ništa. Već tu, po nekim tumačenjima, postoji ozbiljan defekt u načinu na koji se, u protekla dva desetljeća, sprovode Vatikanski ugovori.

- Od svih tih novaca koje hrvatska država daje HBK-u - tvrdi moj sugovornik - redovničke zajednice, koje su u Hrvatskoj vrlo brojne, ne dobiju ništa. Novac završi u pojedinim biskupijama, i to onda ide za plaće vjeroučitelja i dijecezanskih svećenika, tj. župnika i župnih vikara. Ali redovnici od toga nemaju niti kune, što je svojevrsan paradoks.

A također (gotovo) ništa od toga kolača ne ide ni katoličkim nevladinim organizacijama, one su potpuno ignorirane (i od Crkve i od države), i moraju se snalaziti same. A one su jedan od najdinamičnijih čimbenika u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj danas.

Nadalje, biskupi su međusobno razjedinjeni, a pomalo i lijeni, što je jedan od razloga zašto još nisu izračunali - i s tom matematikom izišli pred predstavnike države - koliko im država treba dati (vratiti) novca, u zamjenu za otetu imovinu (bilo u naturi ili u čistom novcu). "Biskupi nisu zainteresirani" - rekao mi je jedan od mojih sugovornika, dodavši: "Treba se malo i namučiti da bi se došlo do tih podataka, nije to lako, treba ići po selima, treba pitati ljude gdje je tu 'popovska zemlja' itd. - a biskupima se to jednostavno ne da. Najlakše je sjediti u kancelariji..."

U vrijeme kad je predsjednik Vlade Komisije za odnose s vjerskim zajednicama bio Goran Granić (oko 2000.), među nekim ljudima u Crkvi baratalo se pretpostavkom/računicom da država Crkvi duguje, na ime u komunizmu otete imovine, oko 3 milijarde kuna. "Onda je netko predložio da se nagodimo: od te 3 milijarde kuna pola se baci u Savu, a ova druga polovica je obveza Crkve, s time da polovicu, tj. 750 milijuna kuna, država plati odmah, a onih drugih 750 milijuna kroz 20 godina... No, sve su to bila maštanja..."

Dalje, postoje tumačenja da su u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj samo prebendari skupili dovoljno dokumentacije, tj. pravomoćnih rješenja, iz kojih se može vidjeti, tj. izračunati koliko je država Crkvi uistinu dužna. Taj, prebendarski dio navodno iznosi oko 90 milijuna eura - "što je dovoljno da se ovrši država" (kažu neki). "A gdje su tek fratri, Klarise, Zagrebačka nadbiskupija, Đakovačka nadbiskupija..."

Nadalje: predsjednica Vlade RH u razdoblju 2009.-2011. Jadranka Kosor bila je spremna vratiti Crkvi dug ili dio dugova - barem onaj prebendarski dio, koji je u tom trenutku bio procijenjen na nekoliko desetaka milijuna eura - ali pregovori oko toga nisu bili privedeni kraju jer je, 2011. na 2012., došlo do promjene vlasti.

A novi premijer Zoran Milanović? "On je", otkrio mi je jedan insajder, "bio zapravo najkorektniji, on je bio spremniji vratiti imovinu nego, primjerice, Sanader ili Plenković." Navodno je s premijerom Milanovićem bio dogovoren i modus kako će se to učiniti: Crkva će tužiti državu zbog neke "sitnice", a to će onda biti provjereni model i za sve ostalo...

Na moje pitanje je li za Katoličku crkvu u Hrvatskoj, generalno uzevši, dobro da Vatikanski ugovori "propadnu", ili ne, jedan od mojih sugovornika iz crkvenih redova (ugledan svećenik Katoličke crkve u Hrvatskoj) odgovorio mi je:

- Ne, nije dobro da Ugovori propadnu. Prvo, zato što Crkva s tim živi već duže razdoblje, a drugo, nije to toliko veliki iznos da je država na koljenima radi toga plaćanja. Ovo, međutim, nije pitanje novca ni Ugovora, ovdje je riječ o ideološkoj borbi da se vjeronauk istjera iz škole, a kršćanstvo iz javnog prostora, i da se katoličanstvo oduzme hrvatskom identitetu. Ugovori su izgovor i to treba uvijek imati prvo na umu! U toj ideološkoj borbi ima jedna zamka - a to je da se u hrvatskom javnom prostoru produbljuju razlike, u vrijeme kad se na širem globalnom, ali i užem regionalnom prostoru događaju preslagivanja...

U svom podužem i vrlo kompetentnom članku objavljenom ovoga vikenda u *Večernjem listu* (na temu kakva su iskustva naših susjeda Talijana s izmjenama ugovora s Vatikanom), moj kolega Silvije Tomašević napisao je - i to vrlo kvalitetno argumentirao - da "u Hrvatskoj vjerojatno još nije vrijeme za takve promjene" (za reviziju Vatikanskih ugovora), a kada eventualno i bude vrijeme - da bi se o tom pitanju "trebale dogovoriti obje strane" (dakle i Crkva i država). Po Tomaševiću, inicijativa koju su sada pokrenuli neki politički čimbenici "nije dovoljna jer izmjenu tih ugovora trebale bi podržati gotovo sve političke stranke koje bi onda na takav potez trebale privoljeti i Vatikan, odnosno HBK."

Dakle, mirni i tihi pregovori, u diskreciji, daleko od svjetala reflektora, a ne isforsirana politička kampanja u Saboru.

Ali ima tu još nešto. Iz Tomaševićeva teksta dade se razabrati da on talijanski model implicitno predlaže kao model rješenja i našega, hrvatskog problema, a kako se na talijanski model (kao na jedan

iz od) eksplicitno poziva i Anka Mrak-Taritaš u svom Prijedlogu Zaključka, evo moguće zdrave osnovice za jedan mogući kompromis i konsenzus iz kojega bi moglo nastati nešto uistinu dobro i kvalitetno.

Ali što bi talijanski model točno značio u našem, hrvatskom slučaju? I tu ima jedna zamka.

Točno je da hrvatska država iz državnog proračuna izdvaja relativno velik novac za Katoličku crkvu (Anka Mrak Taritaš je, kao što već rekoh, izračunala da je to oko 900 milijuna kuna godišnje), ali je isto tako točno da puno novca iz državnog proračuna ide i na financiranje brojnih nevladinih organizacija i udruga, neke od kojih su vrlo često na udaru kritike javnosti (nerijetko i zbog promicanja ideologija suprotstavljenih kršćanskom nauku), kao što su Centar za mirovne studije, GONG, Documenta, B.a.B.e, Zagreb Pride, Zelena akcija, Hrvatski helsinški odbor, Transparency International itd... Po nekim izračunima, država tom, nevladinom sektoru daje čak više novca nego Crkvi.

Portal Index je prije nekoliko godina objavio da u Hrvatskoj postoji čak 52.811 udruga, a da im je, prema službenom izvješću, 2014. iz svih javnih izvora na nacionalnoj i lokalnim razinama (državni proračun RH, proračuni županija, Grada Zagreba, gradova i općina) dodijeljeno ukupno 1.666.839.081,55 kuna. Milijarda i pol - to je puno više od 900 milijuna kuna za Crkvu, o kojima govori Anka Mrak-Taritaš (doduše, malo je nezahvalno to uspoređivati jer u ovaj izračun, za nevladin sektor, ulaze, osim državnog, i proračuni na nižim razinama). Naravno, u taj, nevladin sektor ulaze i brojne sportske udruge, kulturne udruge, branitelji itd.

Što bi, dakle, talijanski model značio u našem, vrlo specifičnom, hrvatskom slučaju - ako uistinu želimo biti dosljedni? To da se sva ta davanja i svi ti novci, i za Crkvu i za sav taj nevladin sektor, zbroje, stave u jednu hrpu, a da se onda, po određenoj matematičkoj formuli, svakom poreznom obvezniku omogući da slobodno odluči kome će mjesečno davati iznos koji ga ide. To jest, da on sam izabere koga želi financirati.

Netko će izabrati Crkvu, netko neku od zajednica liječenih ovisnika (npr. Cenacolo), netko nešto sasvim treće ili deseto. "To možda jest tvrd stav", veli jedan od mojih sugovornika, "ali to u Italiji funkcionira. Takav pristup bi u nas otvorio zdrave rasprave, a ovo što imamo sada - to je politikantski. Ta bi promjena sigurno donijela puno toga dobrog - a ne da politika trguje i s Crkvom i s nevladinim sektorom. Vрати meni da ja odlučim kome ću svoj novac usmjeriti - to je visoka razina odlučivanja, i to je jedini pravi način da i Crkva i nevladin sektor budu odvojeni od države."

Sada ovu temu možemo širiti još dalje (ali ostavimo to za neku drugu prigodu) pa otvoriti pitanje da li Katolička crkva u Hrvatskoj uistinu (i koliko) ostvaruje svoje poslanje.

Činjenica je da se crkveni establišment u nas birokratizirao (mislim na biskupe) pa sve više postaje nalik državi i državnim tijelima, dok su se neke nevladine katoličke udruge i pojedinci potpuno politizirali pa su sve više nalik klasičnim političkim strankama nego katoličkim/kršćanskim organizacijama i udrugama (Željka Markić, Ladislav Ilčić, a otnedavna, nažalost, i Ike Mandurić, inače vrlo duhovan isusovac).

Ako bi djelovanje Katoličke crkve u Hrvatskoj bilo daleko više usmjereno ka duhovnosti (sa što većim otklonom od dnevne politike, što, naravno, ne znači apolitičnost i distanciranje od politike u širem, moralnijem smislu riječi), može se pretpostaviti da bi tada ateisti, a među njima i Anka Mrak-Taritaš, bili manje agresivni pa bismo išli ususret nekom dobrom i kvalitetnom kompromisu i konsenzusu.

Ovako je svojevrsan paradoks da papu Franju, koji je najpozitivnija osoba u današnjoj Katoličkoj crkvi u svijetu, više - barem u nas - hvale ateisti nego vjernici (odnosno crkveni dužnosnici).

Evo što mi je o papi Franji, u našem razgovoru, rekla Anka Mrak-Taritaš, i s time ću završiti:

- Papa Franjo je svojim dosadašnjim riječima i djelima pokazao jednu drugu dimenziju Katoličke crkve koja je svjesna suvremenih okolnosti i današnjeg svijeta u kojem djeluje. Pokazao je skromnost i razumijevanje za slabije, za one koji nisu vjernici, za siromašne. Promatrajući, dosad, pontifikat pape Franje, moglo bi se reći da on nije papa Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj... Papa Franjo mi osobno djeluje kao osoba kojoj su strane privilegije koje Crkva ima u Hrvatskoj, i mogla bih zamisliti situaciju u kojoj bi se, kao poglavar Svete Stolice, suglasio s revizijom tzv. Vatikanskih ugovora.

To se vjerojatno ipak neće dogoditi (mnogi će ovo unaprijed proglasiti čistom znanstvenom fantastikom), ali mislim da ne možemo tek tako prijeći preko činjenice da (mnogi) ateisti u Hrvatskoj pokazuju ovakvo divljenje prema papi Franji, koji je istodobno i globalno (dakle u cijelome svijetu) megapopularna ličnost. Hoću reći: umjesto da se ateisti zbog ovakvoga svog stava prema papi Franji u

crkvenoj javnosti osuđuju ili izvrgavaju ruglu, bilo bi mnogo bolje da im se to ubroji kao dobra volja za mogući dobar (odnosno što bolji i pozitivniji) odnos prema Crkvi, u budućnosti; ili čak moguće obraćenje, osobito kada bi ih ukupno stanje u kojem se Katolička crkva u Hrvatskoj danas nalazi potaknulo ili motiviralo na takav zaokret.